

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՄԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻՄԱՅ ԸՆԴԱԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1870

ԹԻՒ 877

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիա և մասնաւորապէս անոր կայսերանիստ մայրաքաղաքը հանդարտութեան մէջ է. սակայն այս հանդարտութիւնը վրդովելու համար ծայրայեղ ազատասէրները թէ՛ լրագրաց և թէ՛ հրապարակական ժողովոց միջոցաւ ամեն ջանք 'ի դործ կը գնեն և դրին բայց չյաջողեցան. ինչու որ զինուորական միջ զօրութիւնը՝ որ ընկերացեալ է խաղաղասէր ողջամիտ հասարակութեան բարոյական ազդեցութեւնը, յիշեալ բողոքանքի տոնակն զրդիւնները 'ի դերն հանեց. Ի տեղեկութիւն մեր ընթերցողաց, արժան կը համարուիմք յառաջ բերել այստեղ վարկի քանի մը հըրապարակական ժողովոց մէջ զրուցուած խոսքերը. Լատինացիներն մէկը ըսաւ. «Հարուստները ծանրացած են ժողովրդեան վերայ և անոնցմէ կը քանդուին ինչպէս որ խաղողը հնձանին մէջ կը լուխուի»։ Ուրիշ ծայրայեղ ազատասիրական մի՛ Միլլիէր անուն, կը խօսէ որ ամեն տուրք ջնջուին և մէկ տեսակ հարկ հաստատուի. այն է եկամտից վերայ հարկը։ Մօսիւ Քանթիլիէր անուն զխաւոր խոսվայոյթի ըսաւ. «Հեղափոխական աղբիւրները բարձրաշարու վերայ է. ուստի հարուստը պէտք է որ աշխատութիւն մատակարարելով ապրեցնէ զգործաւորները. ապա թէ ոչ փոխարինելով պիտի քէ տանի զինքը»։ Մօսիւ Ռույէ կոչուած ատենարան մի՛ Սալլ Մոլիէր ժողովրդանին մէջ ըսաւ, թէ ընկերական յեղափոխութիւնը եկած հասած է. ուրիշ մը յաւելցուց թէ լիտւելէրի կայսերական պալատը քանդելու է առանց ժամանակ անցնելու։ Լյուս ատենարաններէն մէկը Փարիզի մէջ տիրած այժմեան հանդարտութեան վերայ իւր կարծիքը յայտնելով ըսաւ. «Ըսող պատճառը այն է որ՝ ամեն բան քանդելու հարկ ըլլալով, չեն զիտեր թէ մեկից սկսելու է։ «Լըփու մարդ կայ, ըսաւ ուրիշ ատենարան մի, որոց անուանքը անարդարացի նշան մի պիտի ըլլայ 'ի դարս բազումս։ Ըսողմէ մէկը Ֆուգան է որ զտէր իւր մասնեց. և միւսը՝ Օլիվէն, (որ այժմեան պաշտօնէից նախագահ և արքայութեան պաշտօնեայ է) որ

ազատութիւնը մատնեց»։ Մօսիւ Ֆլուրանս (որ կիւրիտի ապստամբութեան ժամանակը զխաւոր ապստամբաց հետ լեռները կը գտնուէր, Փարիզի հրապարակական ժողովոյ մը մէջ Գաղղիոյ երեսփոխանաց խորհրդանոցին նախագահ մօսիւ Դենէյտէրին անունը առթիւ մը յիշելով՝ ժողովականներէն մէկը աղաղակեց, «Կախէ՛ք զնա»։ Մօսիւ Ֆլուրանս անմիջապէս պատասխանելով ըսաւ. «Լյուս դործը չկրնար ևս առաւել երկարիլ. քանի մը օրէ ետեւ այս ամեն թշուառականները՝ իրենց արժանաւոր պատիժը պիտի ընդունին»։ Բաց յայտցանէ, զերթէ ամեն հրապարակական ժողովոց մէջ անհաւատարի լրբութեամբ վիճաբանութիւն կը ըլլայ թէ ինչ կը լուր կարելի է սպաննել զԼատինացիները։

Լյուս 'ի տասնեկէններորդ գարուն 'ի Փարիզ, քաղաքակրթեալ ընկերութեան մը մէջ պատահածները, Լըփու ասոնցմէ ինչ օրինակ կրնան առնուլ այն ժողովուրդները որոց քաղաքակրթութիւնը անկատար համարուած է։ Եւ ամենէն ցաւալին այն է, որ այս ապօրինաւոր և անպարկեշտ հրապարակախօսութիւնները այնպիսի ժամանակի մը մէջ ըլլալ, յորում օրինաւոր ազատութիւնը վերահաստատուելու և զարգանալու վերայ է Գաղղիոյ մէջ. «Մեք անոնցմէ չեմք, կըսէ գաղղիներէն լրագիր մի, որ կուզեն թէ կառավարութիւնը միջամուկ ըլլայ վերջացնելու համար իրաց այս վիճակը՝ որ սպառնական և վտանգաւոր է ընկերութեան համար. սակայն կարծեմք թէ պէտք է հարկաւոր եղած միջոցները մատակարարել Լըփուի ժողովրդոց՝ որք այնքան համակրութիւն ունին Գաղղիոյ ազգին վերայ, որպէսզի կարող ըլլան ուղիղ գաղափարութիւններ ընել այսպիսի դէպքերուն վերայ. զորս այս պատճառաւ միայն արձանագրեցինք մեր էջերուն մէջ»։

Ստոյգ է թէ տապալուած այսպիսի ծայրայեղ ազատութիւն մի, նմանապէս հրապարակական ժողովոց մէջ այսպիսի յանգույն ատենախօսութիւնէս տեսնուած չեն ոչ Լատինացի և ոչ Լըփուի մէջ, սակայն կերելի թէ Գաղղիոյ կայսերական կառավարութիւնը թոյլ կուտայ այս ամեն զեղծումները՝ որպէս

զի անոնց վտանգները և սպառնալի հետեւութիւնները ողջամիտ հասարակութեան աչաց առջև դնէ և յետ այնորիկ սկսի հարկաւոր եղած միջոցները 'ի դործ գնել 'ի պաշտպանութիւն հասարակաց անդորութեան. իսկ 'ի մասին կայսերական դահուս պաշտպանութեան ամենայն ինչ կարգադրեալ է 'ի սկզբանէ անտի. հետեւաբար Լատինացիները, որ իւր հզօր զօրաբանակին համակրական սէրը կը վայելէ 'ի վաղուց հետէ, ամենէն մասածելու և հոգ ընելու պատճառ մի չունին, թէ և կըլտէ թէ ծայրայեղ ազատասէրները, որոց մէջ երեւելի կը հանդիսանայ Ռուշֆոր, ամեն օր զլուխնին գինիին շողովը տաքցած ժամանակը՝ հրապարակաւ կողաղակեն կեցցէ՛ հասարակապետութիւնն, կործանի՛ կայսրութիւնն։

Ընդհուպ բարեւալեալ մամուլ ճին ըստ նոր տուած մարի՛ բացուեցաւ սովորական հանդիսիւ. սակայն լատինացիներն սակաւ ինչ տկարութիւն ունենալով՝ չկրնան անձամբ ներկայանալ. հետեւաբար դահալսօսութիւնը փոխանորդութեամբ կարգաւորեցաւ, որ նշանակութեան արժանի երեւելի բան մի չպարունասկեր։ Լատինացիները զհամակրութիւնը կըսէ, թէ Միլլիէրի Բրիտանիոյ և Իռլանտայի միացեալ թագաւորութիւնը շատ սիրով է միւս անբութեանց հետ և կառավարութիւնը քաջայայտ է թէ խաղաղութիւնը, բարեկարգութիւնը և ընդհանուր անդորրութիւնը հաստատուն պիտի մնան։

Ռուսաց կառավարութեան պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Լատինացի Միլլիէրը՝ Լատինացի հասարակապետութեան նախագահ Կրէնից զօրապետը առաջիկայ Ֆուգան մամուլէ մէջ Լատինացի պիտի դայ ընկերութեամբ քաղաքակրթական զբաղմունքի մը։ Լատինացիները՝ զրուցուածին նայելով, նախ Լատինացի պիտի երթայ. յետ այնորիկ Գաղղիոյ, Բրիտանիոյ և Ռուսիոյ այցելութիւն պիտի ընէ. իսկ զբաղմունք նաւատորմից ուղղակի Բրիտանացի պիտի երթայ եղբ. ուսկից Կրէնից զօրապետը պիտի վերադառնայ յԼատինացի։

Լյուս Զանապարհաբարութիւնը՝ որ ամեն կերպիւ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԱՌԱՅ

ԱՆՏՈՆ ՊԵՏՐՈՒՄ

Կարողիկոս Հայոց ուղղափառաց հաստատեալ ի սուրբ Գահէն Հովմայ։

Մերիկի որդեղ մերոց 'ի Քրիստոս յարգոյն պատիւ քահանայից և Աստուածաւոր ժողովրդեան ողջոյն և Աստուածաւանդ օրհնութիւն։

Մեր հոգացողութիւնը, որ Զեր վրայ ունինք, նաեւ ձեզմէ հետեւ գտնուած ատենին ալ բնաւ չզգարելով, պատշաճ սեպած ենք մեր հոգ Պոլիս ձգած դերաւ. տեղապահը փոխելով, յուզարկելու Զեղի, նաեւ սրբոյ Գա. հուն գերագոյն հաւանութեամբ, մեր յարգելի Յովսէփ գերապայծառ Առաքելեան, և անոր յանձնած ենք այն ամեն վրելի իշխանութիւնները որ Զեր պիտոյքը հոգալու համար կարեւոր են, և որոնք որ իրեն այս պաշտօն մանը, այսինքն հոն մեր պատրիարքական իշխանութիւնը ներկայացնելու պաշտօնին պատշաճ են։ Ուստի վստահ ենք Զեր որդիական զգացմանը վրայ, որ զուր ալ անոր կարգադրութեանց, և տրամադրութեանցը կը հնազանդիք, զիտնելով որ անոր գործերը ըստ մեր իրեն յանձնած հրահանգացը, նա մասնաւոր սրբոյ Գահուն հրամանացը և կամացը համեմատ ըլլալով, ինչպէս նոյն ինքն սրբազան Քահանայապետան մեր բարեհաճած է քացարձակաբար յայտնելու. ուստի հարկ չէ ըսել թէ, անոր զիտնելութիւն ընդունելը չէ թէ միայն մեզի, այլ նաեւ սուրբ Աթոռին իշխանութեանց և հրամանացը

հովտաւոր կըլլան, որոնք բարեպաշտ և Եկեղեցւոյ հարաւոր գաւաի ըստող հաւատացեալ մը բնաւ չլայլէր, ինչպէս ամենքից ալ կը ցանկար կոչուի ու ըլլալ։

Այսու առթիւ և ցուօր սրտի պարտաւորուած կը տեսնենք զմեզ մեր հովտաւոր պաշտամունք պարտէն, բարձրացնելու ձայններն, ինչպէս ատեն ատեն ըրած էինք, և 'ի մասնաւորի վերջերս Պօլսէն չեքած՝ Հարցմամբ եւ պատասխանեօք հրատարակուած չարտօնարի մը առթիւ Եյպոլիսի մարդ վարդապետութիւնները հերքելով դատաւարտեցինք, հիմա ալ հերքել և դատաւարտել այն մեղադրութիւնները և վարդապետութիւնները, որ դժբաղդաբար մարդկան վրեւելեան թշնամի եղող սատանային զրգամամբ և թելադրութեամբ երեւան կըլլան մեր հաւատարմութեան մէջ, ինչպիսի են Եկեղեցւոյ 'ի Քրիստոսի Տեսնել մերմ Պօլսի և Իշխան կարգուած եղող Պետրոսի Առաքելոյն, և ունոր Յաջորդացը Հոգիմայ ծայրագոյն Քահանայապետաց իշխանութեանը զէմ մեղադրող վարդապետութիւնները, որոնք կըրտորուանին թէ յիշեալ ծայրագոյն Քահանայապետը Արեւելեան Եկեղեցեաց միայն 'ի հաւատոյն և 'ի բարի վարս միջամուկ ըլլալու իրաւունք ունենալով, Բարեկարգական գործոց մէջ չեն կարող անոնց վրայ իրաւաբանութիւն գործածել, և հետեւաբար ալ այն զեւրագոյն իշխանութեան հնազանդելու պարտքը միայն հաւատոյն և բարի վարս կամ բողոքի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ ըլլալ, և թէ միւս եկեղեցւոյ բարեկարգութեան և կառավարութեան վերաբերեալ նիւթերուն մէջ անոր զիտնելով կամ հնազանդելու Արեւելեաց համար օրինաւոր կարենայ ըլլալ։ Որ վարդապետ

ութիւնն որ սուրբ Գրոց, և եկեղեցւոյ ընդհանուր վարդապետութեան, և նոյն իսկ Փլորենտիոյ տիեզերաւիան ժողովրդին վարդապետական վճռոյն բողոքովն հաւատարմէ, և նոյն իսկ սրբազան Տեսնել մերմ Պօլսի, Կեկտեմբեր 8ին և «Որհնալ ինամբ» բառերով սկսած Համառոտագրին յարակից Հաւաքումին մէջ արդէն դատաւարտուած է։ Ուստի յայտ է թէ, որչափ վրեւելով պէտք է որ զգուշանաք և խորհրդայն պիտի լիւր սկզբունքներէն, որ մեր սրբազան հաւատոյն անարատութիւնը ազատազերու կըլտեն, զորոնք Քրիստոս մեր Աստուածային Փրկիչը երկնքէն բերաւ, և զորոնք անվթար պահելու համար մեր նախնիքը այնչափ նեղութեանց և վշտաց համարեցին, և որոնք ձեզի ալ ամեն երկրաւոր բարեքներէ աւելի անդին և պատուական պէտք է որ ըլլայ։ — Սուր համար նորէն կը կրկնենք մեր պատուէրը ծանր պարտաւորութեան տակ, հետեւ կենալու և խորհելու նաեւ տոյնիսկի մը ալ վարդապետութիւն պարտնալող զրքերուն և գրուածներուն, և լրագիրներուն ընթերցումն. որոնք արդէն յիշեցուց դատաւարտուած ըլլալով՝ մենք ալ կարգիւնք և կըրտաւարտենք, և ընդ ծանր պարտաւորութեամբ կարգեւոր զանոնք կարգաւ կամ պահել։ Ստոյն կարգէն և «Ուղեբժ» անուանեալ, կամ 1868, Տիկիս տպուած պարտաւարները, և ուրիշ լրագրաց հրատարակութիւնները, որոնք իրենց պարտնալող պարտաւանայ, ստույթ հանց, մարդ վարդապետութեանց և սըրբազան Քահանայապետաց իրաւաւորութեանը, և եկեղեցական իշխանութեան, զէմ նախատական գրուածներուն համար սուրբ Աթոռին առջևն ալ դատաւարտելի

պաշտօնական կերպարանք մի պիտի ունենայ, կրօնի, անտարակոյս առանց քաղաքային նպատակի մը չլինար ըլլալ, զոր ժամանակը պիտի չուշանայ յայտնել միջ:

Հայտնի է թէ Վաթարբոյի աստուածութենէն 'ի վեր Յարձրադոյն Դուռը քանի մը գունդ զօրք յուղարկեց յԱնդիւարի, ուսկից Զերնակորի սահմանադրութենէն յուղարկուեցան, այնտեղ գտնուած օսմանեան զօրքանակին ոյժը աւելցնելու համար: Բայց այս պաշտպանողական պարզ միջոցը՝ այն կողմերը զանուղ հիւստոտաց սխալ անդեկագ իրենքովը՝ իրրեւ սպառնալիք մը մեկնուեր է Գառնատաղի իշխանութեան դէմ: Ուստի Անդիւար, Գաղղիոյ, Ռուսիոյ, Բրուսիոյ և Իտալիոյ կառավարութիւնները մօտերս Յարձրադոյն Գունէն բացատրութիւն խնդրեան այս գործոյն համար: Այլըսեմք թէ կայսերական կառավարութիւնը փութացեր է հարկաւոր եղած ճիշտ բացատրութիւնները ստալ, որոյմէ կատաւրելագէտ զոհ եղեր են յիշեալ տէրութիւնները:

Աւարտելով հունդարական կառավարութիւնը՝ վերադառնալով մօտիկ Պայսթ երեւելի քաղաքագէտ պաշտօնէին, ամեն խաղաղասիրական հնարաւոր ջանք 'ի դօրծ կը դնէ վարչական համաձայնութիւնը հաստատելու համար 'ի մէջ զանազան ազգայնութեանց, որոնք Քրիստոսեան-Յովսէփի կայսեր իշխանութեան ներքեւ կը գտնուին: Բայց այս գործը կարծուածէն աւելի դժուար է այժման լուսաւորեալ դարու մէջ, յորում իւրաքանչիւր ազգայնութիւն իւր ինքնօրինութիւնը, վաղեմի արտօնութիւնները, սովորութիւնները, իւր ազդեցիկ լեզուն, և այլն և այլն անմիջապէս և հաստատուն պահել կուզէ:

Հռոմ տիեզերական կոչուած ժողովէն հասած լուրերը կը ծանուցանեն թէ անդրալեռնական եպիսկոպոսաց՝ այսինքն մոռեռանդ եկեղեցականաց խօսքը յառաջ երթալու և ժողովոյն մեծագոյն մասէն ընդունելու վերայ է: Այսինքն 'ի Օլիւնի Կ'Օլիւնի անուն լրագիրը կը հրատարակէ լատինեան բնագիրը քսանը մէկ կանոնաց, յորում անսխալութեան կուսակիցները ամփոփած են միտրութեանց ցանկին (Սիլլապիւս) վարդապետութիւնները, որոց ընդունելութիւնը կը պահանջեն 'ի ժողովէն: Այս կանոնաց երկօտաւանները յոյժ նշանաւոր է. ինչու որ հաստատուն կը պահէ Հռոմի եկեղեցւոյն համար բռնադատական զօրաւոր իշխանութիւն մի, զոր 'ի գործ պիտի գնէ առ ինքն դարձուցանելու համար ըմբոսանքը փրկաւէտ պատիժներով:

Արշաւոյ նախընթաց թուով ծանուցինք թէ քարձրա խօսքովը՝ Լիւթիստոսի ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցը բացաւ փոխադրական գաւառականներով:

Երեւոյն են: Գարձեալ հոս հարկ կը համարվի ծանուցանել թէ սուրբ Սթոյնի մեր Պատրիարքութեանը նկատմամբ վերջի ատեններս ըրած կարգադրութեանցը և անոր տուած Սահմանադրութեանը դէմ մաքառողները, ինչպէս ուղղափառութեան ոգւոյն հակառակ և Եկեղեցւոյ Գլխոյն, այն Հովուաց Հովուապետին, որուն Քրիստոս Տէրն մեր յանձնած է բոլոր բովանդակ իր արեւմտը զնա՝ հօտը արածելու իշխանութիւնը, այն Հովուապետին կըսեմ գերադոյն իշխանութեանը դէմ ապստամբած կը դռնուին, որոնք միով բանիւ ուրիշ բան ըսել չեն, բայց եթէ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի հրամանացը և կամացը դէմ ապստամբել: Յիսուսի ցաւալի է մեզի երբ զմեզ հարկադրած կը տեսնենք Ձեզի յիշեցնելու այնպիսի սղարի բաները, զորոնք նոյն իսկ դժբաղդաբար Եկեղեցւոյ զրկէն զատուած, և հերձուածոյ խաւարին մէջ խորխորաւ մարդկանց վրայ տեսած ատենիս անգամ, չենք կրնար անթիաց աչօք նայիլ: Ասոնց կարգէն է նաեւ ոմանց եկեղեցական իշխանութեան և կառավարութեան ազատութիւնը և իրաւունքները բռնադատելու յանդիմանը, և զանիկա աշխարհացուցանելու ձգնելը:

Արդարեւ չկայ այնպիսի բան մը, որ Եկեղեցւոյ և անոր միմիակ վստիճանն եղող հոգւոյ յաւիտեական փրկութեանը այնչափ վնասակար ըլլայ, ինչպէս որ այս դիտումն, որուն համար նաեւ տիեզերական ժողովը, և սրբալուս Բազմապետաւոր և սուրբ Կանոնք մեծամեծ պատիժներ սպառնացած են այն ամեն անձանց՝ որք կը յանդիման Եկեղեցւոյ ազատութիւնը բռնադատել: Արդարեւ չկայ այնպիսի իշխանութիւն մը՝ որ Եկեղեցւոյ և

հախօսութեամբ մի: Այսօր անոր թարգմանութիւնը արժան կը համարվի մեր ըծթեցողաց աչաց ներքեւ գնել: որոնք պիտի տեսնեն թէ Պոնաքքային մարդասիրական անդադար ջանքը ուրիշ նպատակ չունի բայց միայն երկրին հարստութեանց բարդաւաճումը և բնակչաց բարոյական և մտաւորական զարգացումը:

Գահախօսութիւն բարձրագոյն խորհրդին:

Ողջոյն տամ ձեզ, յարգոյ՝ երեսփոխանք, և իմ խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Վերին Հախօսանքին թեան, որուն շնորհիւ այս տարին անցաւ ամենուս համար բարեբաղդ և զոհացուցիչ կերպիւ ու հերկադրածութիւնը՝ բեղնաւորութեան բարձր աստիճան մը հասաւ: Երկուստի բոլոր երկիրներուն մէջ: Յուսանք թէ ամենակարողն Ստուած, իւր մեծ բարութեամբ պիտի հաճի կատարելագործել մեզի շնորհած օգնութիւնները:

Ի մասին երկրիս ներկայ տարւոյն վարչութեան գործոյ, իմ նախարարներս պիտի տան ձեզ, ինչպէս նախընթաց նկատելուն մէջ, այն ամեն տեղեկութիւնները զորս կը փափարկէ ունենալ իշխանութեան գործընթացին վրայ: Երեսփոխանաց առջի խորհրդանոցին վիճարանութիւնները և որոշումները մեծապէս օգտակար եղան երկրին: Ձեր նախարարները հայրենաց շատ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցանելէ ետեւ իրենց քաղաքները վերադարձան հասարակայն յարգանքը և համարումը իրենց ընկերակից ունենալով: Տարակարգ չունեմ թէ ձեր խորհուրդներն ևս միևնոյն արդիւնք պիտի ունենան: Այս հասարակայն նպատակը և մեր միտքան ջանքը ուրիշ բան չէ բայց միայն ընդհանրին բարեկեցութիւնը, երկրին հարստութեանց բարգաւաճումը և քաղաքակրթութիւնը: ուստի կը հարկադրեմ 'ի բոլոր սրտէ որպէսզի ամենակարողն Ստուած օգնական ըլլայ մեզ մեր յանձն առած աշխատութիւնը կատարելու և բարեհաճ յաջողութեամբ պտտիել մեր վեհաձեռնական ջանքը:

Իգիբէն Գաւառ երթալու երկաթուղւոյն ընկերութիւնը մօտերս տեղեկագիր մի տուաւ 'ի Պոլսոյ հրապարակական շինութեանց պաշտօնատանը: Այս տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ 1866ին երկաթուղւոյն եկամտից գումարը 48,428 անգղիական լիւրայի հասեր է 1867ին՝ 71,856ի հասեր է, 1868ին՝ 74,466ի և 1869ին՝ 83,577 լիւրս սթէրլինի հասեր է:

Այս վերջին տարւոյն՝ այսինքն 1869 ամին ծախքը՝ որ 43,068 լիւրս սթէրլին եղեր է, եկամտէն իջեցընելով, կը մնայ մաքուր շահ 40,509 լիւրս սթէրլին: Ըսել է որ Բ. Իսահան երաշխաւորած եկամտէն 509 լիւրս սթէրլին աւելի շահ եղած է:

Այս տեղեկագիրը՝ որուն ճշգրտութեանը վերայ տարակոյս չկընար ըլլալ, վճռական կերպիւ կը հաստատէ թէ Գաւառային երկաթուղւոյն ընկերութեան կացութիւնը 'ի սկզբանէ անտի յաջող է. ուրեմն ինչ

եկեղեցական բաներու վրայ կարող ըլլայ տրամադրութիւններ ընելու, և օրէնքներ սահմանելու, անխախտութեան զատ. զորոնք Յիսուս Քրիստոս բուն այս եկեղեցւոյն երկնային հիմնադիրը հաստատած է Նուիրապետութեան մէջ, և որուն պարտք դրաւ հնազանդելու ամենայն հաւատացելոյ առանց խորութեան զրկելու կարգի, պատուոյ և աստիճանի, ըսելով իր անուան ընթրովը «Որ Զեզ լէ, ինձ լէ, և որ զձեզ անարգէ՛ զիս անարգէ» և «Որպէս առաքեալ զիս Հայր, և ես առաքեմ զձեզ. զնայիք այսուհետեւ աշակերտեցէ՛ք զամենայն հիթանոս... ուսուցէ՛ք նոցա ստեղծ զամենայն՝ զոր ինչ պատուիրելի ձեզ»: Ասկից յայտնի կերեայ նաեւ այն անդրժեկի պարտքը յարգելու և հնազանդելու իւրաքանչիւր հովուաց և առաջնորդաց, զորս Հոգին սուրբ գրած է Քրիստոսի հօտը հովուելու համար, և թէ ինչպիսի ծանր յանցանքի մէջ կը գտնուին անոնք ամենքը որ այս եկեղեցական իշխանութեան դէմ կը ինձան, և զանազան պատուականներով անոր հնազանդելու կամակոր կը գտնուին, և մասնաւոր թէ կանար զեն այդ իշխանութիւնը: Ուստի մենք ալ սրաւ կը համարենք Ձեզի դարձեալ յիշեցնելու այս պարտաւորութիւնը, և թէ ինչպէս մեր պատրիարքական իշխանութեանը, որուն անարժանաբար կարգուած ենք, դէմ զօրծուած անհնազանդութեան և զիմադրութեան ձիգեր՝ եկեղեցական իշխանութեան և պապիսով Ստուածային օրինաց դէմ զօրծուած ծանր յանցանքներ են:

Պէտք է նաեւ Ձեզի յիշեցնել որ սրբալուս Բազմապետական մեր Պիոս Թ. Եկեղեցւոյ կարգադրութիւնները նորոգելով և յարմարելով 1869 Հոկտեմբեր 12ին բո-

չու համար արդեօք կը վարանի, և ինչ բանի կը պատէ մինչեւ Աշտշէհի երթալու. որուն շինութեան արտօնագիրը շատոնցմէ 'ի վեր ձեռք բերած է:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ներկայ թուոյս Բանասիրականին մէջ մեր ընթերցողները պիտի տեսնեն Հասունեան գերապայծառին Հոռոմէն յուղարկած կոնդակը, որով Պ. Պոլսոյ ունեցած իւր տեղապահ՝ այսինքն գերա. Գաւառեան Բարեկց եպիսկոպոսը առ ինքն 'ի Հոռոմ կանչելով՝ անոր տեղ Առաքելեան Հովսէփի գերապայծառը իրեն տեղապահ կը կարգէ Ս. Գահուն գերադոյն իշխանութեամբը: Ա. Պոլսոյ մեր համազօր կաթողիկէ եղբարց լուսաւորեալ մասը՝ որ նոր կարգուած տեղապահին ոչ ազգասիրական բնաւորութիւնը և պապական մոլեռանդութիւնը քաջ կը ճանաչեն, և մեծապէս զրոգութեան այս փոփոխութեան վերայ և ամենեւին չուզեցին ճանաչել և ընդունել զայն թէ Ս. Գահուն գերադոյն իշխանութեամբ անօրինաւ ըլլայ, յառաջ իրենցով թէ Ս. Պապը սխալած է Հասուն գերապայծառին անստղծ և չարամիտ տեղեկութիւններէն: Ուստի կոնդակը եկեղեցաց մէջ կարգաւորուելու ժամանակ՝ ժողովրդեան կողմանէ բողոքոյ ցոյցեր, արդիւնք փոքրեւ և դիմադրած աղաղակներ ըլլալէ ետեւ, հախաւորող զլուսնոր աշխարհականաց և եկեղեցականաց կողմանէ յայտարարութիւն մի հրատարակուեցաւ. որուն օրինակը այս է:

«Սեր ստորագրեալքս,

«Եկեղեցականք և աշխարհականք Հայ հոռովական հասարակութեան յայտնեալ կը ծանուցանենք՝ որ արհ. Ստաբիլական Յովսէփի եպիսկոպոսին պատրիարքական փոխանորդութիւն և տեղապահութիւն ըսուած իշխանութիւնը օրինաւոր և կանոնական չէ, որով և կը պակսի անոր ո՛ր և է իրաւասութեան իրաւունքը. ըստորում ինչպէս իր հաստատութիւնը՝ Նոյնպէս և հաստատութիւնը կանոնաւորութեան կը լիտտորի: Իր հաստատութեան մէջ իրրեւ տեղապահ Պատրիարքական՝ չունի նախ այն հարկաւոր պարագան՝ որ արհ. Գաւառեան Բարեկց արքեպիսկոպոսը Տեղապահ ընտրուելու ժամանակը ի գործ դրուեցաւ, այս է թեմական եպիսկոպոսաց հասանութիւնը. որովհետեւ լուրթիւն է անոնց խորհրդակցութեանցը վրայ: Սկզբու չկայ մէջ տեղ այն բաւական ժամանակը՝ որ հարկաւ կը պահանջէր արհ. Գաւառեան տեղապահին իշխանութեան զրկուելուն պատճառը քննելու, և Առաքելեանին յաջորդելուն արժանաւորութիւնը դատելու, ան անձին՝ որ խոռովութիւններով լիցոյց եթէ հոս Ս. Պոլսոյ՝ երբ ժամանակ մը նախադատական Տեղապահ կարգուեցաւ, եթէ Տրա-

լոր տիեզերք հրատարակած Առաքելական Սահմանադրութեանը, որ մօտերս թարգմանութեամբ նաեւ մեր պատրիարքութեանը մէջ պիտի տրահարակուի, կը վերահաստատուէ նովին գործով տրուած բանադրանքները, և որոնց ոմանց արձակումը առանձին եղանակաւ իրեն միայն կը վերապահէ, այս կարգի բանադրանց մէջ կից նաեւ նովին գործով անոնք որոնք որ սրբազան Բազմապետական կոնդակներուն, կամ եկեղեցական իրաւաբանութեան գործադրութեանը ուղղակի կամ անուղղապէս արգելք կը դնեն, կամ անոր դէմ աշխարհական իշխանութեան կը դիմեն կամ՝ այսպիսեանց զործակելու և կամակից կըլլան, կամ նոյն եկեղեցական իրաւաբանութիւնը կամ՝ ստացուածքները կը գրաւեն, կամ զճայրաւ գոյն Բազմապետական Հոռովայ կամ Պատրիարքները, և եպիսկոպոսները թշնամաբար կը հաղած են կամ աւանդող գործակից և կամակից կըլլան. ուստի այս ծանր և նոյնինքն սրբազան Հօր վերապահեալ բանադրանց մէջ եթէ դժբաղդաբար ինկնողներ կան, պէտք է որ անոնք զաղ իրենց հոգւոյ փրկութեանը նային: Ձեր կրնար նաեւ զանց ընել Ձեզի ծանուցանելէ եթէ այս ամեն աղետալի և ցաւալի սկզբունքները և գործերը, և վերոյ յիշեալ Բազմապետական կոնդակին և մեր պատրիարքական իշխանութեան դէմ եղած անարգանքները ինչպէս մեր, նոյնպէս ալ սրբող Գահուն սիրտը ծանրապէս վշտացուցած են, ինչպէս որ յայտնապէս ըսած է նոյնինքն սրբազան Բազմապետական, յարեալով միանգաւ մայն թէ նոյն Առաքելական սուրբ Սթոյն չկրնար անտարբեր աչօք տեսնել ոմանց այդչափ յանդիմանական և անարգական վարմունքը իրեն տուած Սահմանադրութեանը:

այլոնք՝ ուր եպիսկոպոս նստաւ, եթէ Անիւրիան՝ ուր եպիսկոպոսութեան յաջորդեց : Արքայսն Հոռոմայ գերագահ ատենին վաւերականութիւնը կը պահպանէր, որուն սովորութիւնն էր յաւատարմական գիր ուղղել այսպիսի ծանր գործողութեանց մէջ :

Իսկ արհ. Առաքելեան եպիսկոպոսին կոնդակին ծառայողները գաղթ (որնոր օրինադրութեան մը հրատարակութեանը կը համեմատուի) ինչպէս յայտնի է չունեցաւ այն ընդունելութիւնը՝ որ հարկաւոր պայման մը է օրինադրութեան. թողունք ըսել որ արդարեւ յոգեւոր հասարակաց չէ՝ և ո՛չ իսկ գործադրելի այս օրինադրութիւնը, ըստ որում խաղաղապէս տեսչութեանը փոփոխում է. ուրիշն ինչպէս որ յառաջ ալ ըսինք՝ արհ. Առաքելեանին Պատրիարքական փոխանորդութիւնն և Տեղապահութիւնն ըստած իշխանութիւնը օրինաւոր և կանոնական չէ, և հոռոմայեան Հայքս ազատ եմք անոր իրաւաստութենէն, որով և իրաց փիճակը կրմնայ՝ ինչպէս էր առաջ արհ. Պատրիարքեանին ժամանակը :

Բաց յայտնա՛նէ Հասունեան գերապայծառին հաւատարմութիւնը՝ որ առաջիմ 1000 հոգիէն աւելի անձինքներէ բաղկացեալ է, հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեցին. յորմէ մեր ընթերցողները պիտի իմանան թէ այս երկպառակութիւնը՝ ժամանակ առ ժամանակ կաթոլիկ Հայոց մէջ պատահած տարածայնութեանց և կոխերեւուն ամենին չնմանելով, ծանր կերպարանք մի ստացած է. ուսկից կրնայ փրկուէալ բաժանում մի ծագիլ, եթէ Հոռոմ Ս. Պատրիարք յամառելու ըլլայ իւր ըրած անխոհեմ անօրէնութեանը մէջ :

ՅԱՅՏՈՒՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան և Մարիամայ Աստուածամոր անտարատ յղացելոյն, և սրբոյն Պրիզորի մերոյ Լուսաւորչին, ժողովալքէ՛ր միասին, յամի 1870 ի 25 Յունիս :

Մեք ներքոյ գրեալքս, կաթոլիկ Արեւելեան Հայք կը յայտարարենք այս գրութեամբս առաջի աշխարհի, հանգրժմ մեր ընտանիք և որդւոք. որ հաւատամք զայն ամենայն զօրս հաւատայ և ընդունի կաթոլիկ և հատկական եկեղեցին, և զորապէս ֆաշանայապետն Հոռոմայ կը ճանաչենք երեւիլ զուր և եկեղեցւոյ, որուն հնազանդ եմք որդիական յարգութեամբ :

Միանգամայն կը յայտարարենք որ իբրեւ հարազատ սերունդք սրբոյն Լուսաւորչին մերոյ, և հաւատարիմ անդամք Արեւելեան Հայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ, անաւորատ պահել կողմէ մեր եկեղեցական հայրենաւանդ իրաւունքներն, արտօնութիւններն ու սովորութիւններն, ինչպէս որ վայելած ենք զանոնք մեր նախնեաց ժամանակէն ի վեր :

Միանգամայն որովհետեւ Պ. Հասունը, որուն գրեթէ երեսուն ամաց ի վեր հետեւած ընթացքը ամենեւին հա-

կառակ է ազգային, եկեղեցական իրաւանց և կանոնադրութեանց, և ամենեւին օտար Աւետարանական հեղուկեմէն, իրեն հոգեւորական խնամոյց յանձնուած ժողովուրդը ստութեամբ զրպարտելով բաղնապատիկ քննաւորեց և գաղթականութեանց պատճառ եղաւ և զազդը երկու պատակելու, անոր համար՝ թողորթին գաղթաւ կընալ իր վրայ յայտ առնելով այսօր ամենայն վաւերական կերպով (ինչպէս նաև 1869 Վեկտորեմ 2-14-ին առ սրբազան Պապն ուղղեալ աղերսագրովն իւր թողորթեմքը) որ բացէ ի բաց կը հրաժարինք իրեն եկեղեցական տեսչութենէն :

Միանգամայն կը բաժնուինք իբրեւ յետին միջոց այս երեսնամեայ խռովութեանց վերջ մը տալու, այն անձանցով, որոնք այս էական խնդրոյ մէջ մեզի հակառակորդ և գերաւ. Հասունի գործակից գտնուեցան, միանգամայն մեր յատուկ եկեղեցիները և ազգային անշարժ ստացուածքն ու եկամուտները մեզի գրաւելով :

Միով բանիւ, պիտի մնանք ուղղափառք հաւատով, անբաժանելի ի հոռոմական եկեղեցւոյ, ինչպէս որ էին մեր բարեկեցատեալ Հայերը մինչև ցրմա՝ Պրիզորի Պատրիարքին, որ վախճանեցաւ յՅունիս 1866-ին, անփոփոխ պահելով Հայ Արեւելեան եկեղեցւոյ արարողութիւնները և բարեկարգական կանոնները, և ամենայնիւ հաւատարիմ հպատակ մնալով վեհափառ թաղաւորին մերոյ քաջապալ Մարիան Ապտիւլ Աղլոյի :

Ի հաստատութիւն ստորագրեմք :

Արեւելեան Հայ գաւառութեան յայտարարութեան մէջ հաւ Ս. Պապին յուղարկելու և մէկ հատ բարձրաւ. Սեմ-Եպարզոսին մատուցելու են, խնդրեալով որ կայսերական կառավարութիւնը թոյլ տայ իրենց՝ այսինքն յիշեալ գաւառութեան հետեւողներուն, որպէսզի զատ տեղ մի՛ առ ժամանակեայ կերպիւ իրենց կրօնական պաշտօնը կատարեն, փնչել որ առ Ս. Պապն յուղարկած իրենց թողորթաբոյն պատասխանը զայն :

Յիշեալ յայտարարութիւնը Սեմ-Եպարզոսին մատուցանելու համար՝ խորին Բարձրութեան ներկայացող եկեղեցականները և աշխարհականները աւանդ են, զի երաւ. տեաք Յոհանէս վարդապետ Նազարիական, Իսափայէլ վ. Միսիսեան, Պողոս վ. Բէմպէտեան, Ստեփաննոս վ. Սարգեան, Եղիշ վ. Թեոֆանեան, Սարգս վ. Սարգեան, Յոհան. նէս վ. Սարգիսեան, Եղիշիոս վ. Սիւնեան, Յովսէփ վ. Վիսթիլեան, Սարգս վ. Շերմալեան և Վրդապետ վ. Շիւքիսեան : Այլ և մեծաւ. տեաք Տիրան-Պէյ Լէքսանեան. Պրիզոր Խուրաճեան, Շանիկ Պէյլիճեան, Ստեփան Սանաճեան, Յ. Մանաս, Պետրոս Լէճեան, Յովսէփ Վարդապետ, Յոհան Փիլիպպոսեան, Միլիճեան Էլիմանեան և

վանդի անով միայն եկեղեցական դասու պաշտօնակցք ըլլալով հաւատարմութիւնը կը յայտնենք. զոչ ի պայման ի մատնաւոր այն բարեկարգական կանոնաց, զոր 1868, Մարտ 1 թուականաւ Ձեզի հրատարակեցինք, և որոնց անվթար պահպանութեանը մեր գերապատիւ տեղապաւ հը պէտք եղած հոգը պիտի ունենայ :

Եւ զուր ամեն կարգի և ամենայն աստիճանի հաւատացեալք, Պապ ալ յիշեցէր որ օր մը սուրբ Աւագանի ձեռքը զթափառ Սոր եկեղեցւոյ զաւակ եղած էր. ուստի այդ ձեռքը որդիութեան յարգանքը և մեծաւորը, սկսել և յարուսել զորնոր պարտական էր այս եկեղեցւոյն, սրտերնուր մէջ անշէլ պահեցէր և ձեռք միմիայն ջանքը ըլլայ ամենայն առաքելութեամբ ձեռք ողին զարդարելու. ամենաւանդ այն ամենայն առաքելութեանց հիմը և սկիզբը եղող գերբնական հաւատքը չըլլայ թէ մարդկային հանձնարոյ և կամ երկրաւոր շահերու և վախճաններու պղտոր ջրերովը աղաւաղի : Պատկեր որ ճշմարիտ հաւատացեալ մը պարտքը միմիայն հնազանդելն է հոգւոյ վերելութեան վերաբերեալ բաներու մէջ եկեղեցւոյ և անոր կարգած Հովիւներուն : Ձեռն թէ ամենեւին հաւատք ընծայէր սուտ և անհիմն լրբութ, զոր ձեռք մէջը հրատարակելով, ձեռք սիրտը և խիղճը վրդովելու և սուրբ Աթոռին և տարածման հաւատոյ ժողովքին մեր եկեղեցական իշխանութեան վրայ ունեցած զգաժմունքները տղ ընդ այլը ներկայացնելու ջանայինք, և որոնց ստութեամբ վրայ առաւել ևս տեղեկացանք հոս պաշտօնական ծանօթութեամբ և տարածման հաւատոյ սուրբ ժողովոյն վստահաւոր գահեմէք Կարդինալն, և նոյն խնդր սրբազան Հօր մեզի և մեր գերապաւ.

Յարութիւն կիւլմէ գեան :

Բարձրագոյն Պապը յօժարամիտ թոյլտուութիւն տուաւ, որպէսզի Հասունեանը չընդունող կաթոլիկ Հայ ժողովուրդը կարող ըլլայ զատ տեղ մի աստ. ուսածային պաշտօն մատուցանել ուղղածին պէս և մի. անդամայն հարկ համարեցաւ այս խնդրոյն նկատմամբ բանախօսութիւն բանալ. Հոռոմի արքունեացը հետ : Առաջիմ լուսաւորեալ կաթոլիկ Հայերը՝ որոց թիւը 1000էն աւելի է ու երթալով շատնալու վերայ է, Համազգեաց ընկերութեան ժողովարանը ի Բէրա խորան մի պատրաստած են, ուր ամեն օր թիւ պատարագ ու երբեմն ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի ի ներկայութեան բազմաթիւ հաւատացելոց և ամենայն հանգարտութեամբ ու բարեկարգութեամբ : Բայց Հասունեանին նոր տեղապահ Առաքելեան Յովսէփ գերապայծառը ամայս ջին Բէրայի սուրբ Յոհան Ոսկերեւան եկեղեցւոյն մէջ ձայնաւոր պատարագ մատուցանել ուղղելով, հարկ համարեցաւ ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը խնդրել, և 3-400 զինուորաց զօլորութեամբը միայն կարող եղաւ յիշել Հասունեանին անունը Ս. պատարագին մէջ, ընդդէմ կամաց ժողովրդեան մեծագոյն մասին :

Կ. Պօլսոյ Ք-րէի Կ'Օրէնալ լրագրիւր իւր թուոյն մէջ որ ի 2-16 Փետրուարի, հետեւեալ կերպիւ կը պատմէ այս դէպքը :

“Առաքելեան գերապայծառը՝ ինչպէս որ ծանուցած էր իւր կամքը, կաթոլիկ Հայոց սրբոյն Յոհան Ոսկերեւանին եկեղեցին դնաց, թէպէտեւ չերթալու համար՝ յանուն միաբանութեան և սիրոյ շատ աղաչանք եղան իրեն : Չորս հարիւր չափ զարթեւ սպառազնեալ կը շարժապատէին գեղեցիկ և 50-ի չափ պաղտնի ոստիկանութեան մարդկներէն տաւաքին մէջ մտած էին. իսկ ոստիկանութեան գլուխ Թահիր-Պէյը ի գաւիթն կը սպասէր : Ծանուցագիր մի՛ որ եկեղեցւոյն դուռը կախուած էր, իմաց կուտար հաւատացելոց թէ պատարագին ժամանակը՝ աւանդ որ (թէ այլ և թէ կին) բարձր ձայնիւ աղօթք պիտի ընեն, պատժուելու են ըստ օրէնաց : Այս ծանուցագրոյն ներքեւ ոստիկանութեան պաշտօնէին ստորագրութիւնը կար, ժողովրդեան մեծագոյն մասը արժան համարեցաւ խմբովին եկեղեցիէն դուրս ելլել երբ Հասուն գերապայծառին անունը յիշաւ տակուցաւ պատարագիչ եպիսկոպոսէն :

“Իժմարին է նկարագրել այս եղելութեանց հասարակութեան վերայ պատճառած տպաւորութիւնը. և իւրաքանչիւրը ինքնիրեն կը հարցնէր թէ այս կերպիւ՝ այսինքն 400 զինուորաց պաշտպանութեամբ պատարագ մատուցանողը՝ քրիստոնէական կրօնի պաշտօնեայ մըն է. . . .”

— Փարիզի Ժ-Նալ Օֆիսիւ կոչուած պաշտօնաւ.

թեանց և հրամանացը դէմ, զորոնք որդիական հնազանդութեամբ ընդունելու պարտական էին ամեն բարեպաշտ հաւատացեալները, և ոչ եթէ ի քննին արկանելու և դատելու, ինչպէս որ զգաղգաբար եղած են ոմանք որ յանդիման են ընկելու :

Արդ սիրեալ Արդի, անդամ մ'ալ կը կրկնենք մեր հայրական իրաւները և յորդանները. և նախ Ձեզի Յ. քահանայից թէ յաշխարհիկ և թէ ի վանական կարգէ, մեր խօսքերը ուղղելով կը յիշեցնենք որ միշտ աշխարհնուր առջին ունենաք այս աստիճանին սրբութիւնը և գերազանցութիւնը, որուն որ ամբարձած էք, և ջանաք օրինակ բարի ըլլալ հաւատացելոց՝ իւրաքանչիւր զատ իրեն իմանալին սեփական կանոնաց և բարեկարգութեան ճշդութեամբ հետեւելով. ինչպէս որ սուրբ Աթոռը, և տարածման հաւատոյ սուրբ ժողովը զանազան վճիռնելով որոշած է, և որոնց անդանդալ գործադրութեան նոյն իսկ սուրբ Աթոռին հրամանացը համեմատ ձեռնարկ պիտի ըլլամք : Միանգամայն չգանդաղիք բաշխելու հաւատացեալ ժողովրդեան զբանն կենաց, քաւորողութեամբ յաւիտեական ճշմարտութեանց և անկեղծ վարդապետութեան մեր սուրբ Հաւատոյն, մաւնաւոր այս մերձակայ սուրբ Քաւասնորդաց անթիւր ջանաք ուղիղ վարդապետութեան սկզբամբ հաստատել և ամբարցուցանել անոնց սիրտը, հերքելով հանդիսապէս ճշմարտութեան ամպիոնէն և ուրիշ ամեն միջոցներով վերդիլեալ բոլոր նորամուտ և միւլար վարդապետութիւնները, որ անոր կը հակառակին : Աւերելու առջին նաև ունեցէք եկեղեցական բարեկարգութեան կանոնները, և անոնց պահպանութեանը անփոյթ մի ըլլաք.

ԱՆՏՈՆ ՊԵՏՐՈՍ Թ. Բ. Վ. Աղլիհիքեան Կ. Պ. (Տ. Կ.) Բարութեալ կաթոլիկոսական :

ՄԱՐԿԱՆԻՆԻ

Զմիւռնիա, 14 Փետրուար :

Կան օրագիրը կը ծանուցանէ, թէ Կ. Պօլսոյ վեհմ. Ասրբեան Պօլսո-Պէյը վերանորոգելու է իւր տա-
րեկան հանգանակութիւնը 'ի նպաստ Որբանոցին
կայսերական իշխանին՝ այսինքն՝ Կարուկունին որդ-
ւոյն : Բայց յայտնաւէ 'Կ. Պ. սեմովիւնը յիշեալ
հանգանակութեան վերայ՝ որ 500 ֆրանք է, 250
ֆրանք ևս յաւելցուցեր է յանուն իւր երկու որդ-
ւոցը և 'ի յիշատակ այցելութեան Լոսէնի կայս-
րուհւոյն 'ի Կոստանդնուպօլսոյ :

Չաքրեան Ստեփան պատուելին, որ 18 տարիէ 'ի
վեր հայկարանութեան դաստառութիւն կընէր քա-
ղաքիս ազգային երկսեռ վարժարանաց մէջ, կը պատ-
րաստուի զատ դպրատուն մի բանալ թէ՛ մանչ և թէ՛
աղջիկ աշակերտաց համար . որոց տարիքը 13էն ա-
ւելի պիտի չըլլայ : Տրուելու դասերն են, հայկաբա-
նութիւն, պարզաբան, Հայոց և ընդհանուր ազգաց
պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, քրիստոնէական
հրահանգ, և ասորի գործութիւն՝ աղջկանց համար :
Ըստ ամեն ուսմանց փոխարէն իւրաքանչիւր աշակերտ
երկու արծաթ մէճիս պիտի վճարէ ամիսը . որուն
սուղ չըլլալը շատ ազէկ գիտնէ անոնք՝ որ իրենց
զաւակները օտարաց վարժարաններ կը յաղարկեն :
Ուստի սիրելի է մեզ հաւատալ թէ ծնողք իրենց
զաւակաց բարեկրթութիւնը դիւրացնելու համար,
պիտի փութան դործակից և նպաստամատոյց ըլլալ
այսպիսի ազգօգուտ հաստատութեան յաջողութեանը :

Լմանապատիւ խորիման սրբազան Պատրիարքին
խնդրանքով՝ Բարձրագոյն Դուռը հաճեցաւ Մէճի-
տիէ շքանշանով պատուել զհաճի Ղազար եփէնտիւնի
որ Եւթիմիոսի իշխանութեան մօտերս 'ի տէր հանգույց-
եալ Լնիսիւնեայ Լստաւածատուր ազգային որդին է-
միանգամայն կայսերական շնորհիւ՝ հանգույցելոյն
այրի կնոջը տոբուստ մի ըլլալու համար 150 զու-
րուշ ամսական որոշուեցաւ :

Վաղային կեդրոնական պարտուց օգնութիւն մը
ըլլալու մտքէ՝ ամենա. սրբազան Պատրիարքը որոշե-
ր է որ Բիրզլեմեան արժա. Ղազար վարդապետը
Պրուսա, Իզմիր, Իզմիր և ուրիշ քաղաքներ յատուկ
շրջաբերականով մը ըրիւնդով՝ հանգանակութիւն մը
ընել տայ :

Վ. Պօլսոյ Մայր Եկեղեցւոյն մէջ երկար ատենէ
'ի վեր հաստատուելիք փառաւոր զանգակատան սկզբ-
նաւորութիւնը՝ վերջապէս դալ շարժու պիտի ըլլայ
Ըրդէն յիշեալ եկեղեցւոյն համար Խոսեփայն Հայ
վաճառական մը մեծ զանգակ մը շնորհած է :

Վրանայէն ուղղուած նամակէ մը կիմանանք որ
քաղաքին բարձրագոյն իշխանապետ տեղական խտրե-
մէճիտի մէջ քրիստոնէայ անդամ մը գտնուելու
համար կը հրամայէ տեղոյն քրիստոնէայ ժողովրդոյ
որ մէջեքին այս մասին համաձայնելով ընտրութիւն
մը ընեն : Ըրդէն ասոնք՝ Հայ, Էջոյն, Հուլմեական
և Բողոքական ազգերէ կը բաղկանան : Վերջի երե-
քը իրենց մէջ կը վճռեն թէ՛ ըստորոմ պաշտօնա-
կան ժողովի մը ազգային անդամակցութիւնը՝ մի և
նոյն ազգին ներկայացուցիչը կը շնանակէ, պէտք է
որ կարգաւ եռամսեայ շրջանի մը վերածնեք . ուստի
և կը յաջողին : Իսկ անոնք սակաւամիւս և մեր ազգը՝
որ այս երեքին գրեթէ տասնապատիկը կը կազմէ,
չիւնալով հանդուրժել այսպիսի զրկանաց զէմ. Պատ-
րիարքարանի միջոցաւ կառավարութեան կը բողոքե-
ր խնդրոյն անօրէնութիւնը արգարութեամբ և ան-
աչառութեամբ 'ի գործ դրուի :

ՄԱՐԿԱՆԻՆԻ
Մէճիտի Գե. Սիմեոնի լրացիւրը կը ծանուցանէ
թէ Լստրոյ-հուկարական կայսերութեան մէջ 28
հազարի չափ Հայ կը գտնուի . որոցմէ 10-000ի չափ
ժողովուրդ հոռմեական եկեղեցւոյն կրօնը ընդունած
են . իսկ մնացեալները հաստատուն կըման իրենց
հայրենական ուղղափառ հաւատոյն մէջ :

ՄԱՐԿԱՆԻՆԻ

Քաղաքիս ազգային երեկոյնեան ճէլէպեան մեծա-
հօսանքս աղային լծակից Կիւլապոյն ալիկին՝ զի՛ն
կարճատեւ հիւանդութեան մի, չորեքշաբթի օրը առ Ս. Ե-
տուած փութեցաւ 'ի հասակի իբր 45 ամաց : Մայր բա-
րեգութիւն, կողմից սիրալիր և ժողովրդի, հանգուցեալը
ամուսկութեամբ սուր և տրորութեամբ մէջ կը թողու իւր բարե-
սիրտ ամուսինը, իւր ազնիւ զատկուցը, ինչպէս նաև
բոլոր ազգականները :

Վսեմախոյ՝ Վալի փաշային մարդասիրական շնոր-
հիւր քաղաքապետական խորհուրդը (միւնիսթրաթի) վերստին
հաստատուելու վերայ է նոր անդամներով, ո-
րոց ընտրութեամբ համար հարկաւոր եղած տնօրէնու-
թիւնները արդէն 'ի գործ դրուեցան տեղական կառու-
վարութեան կողմանէ : Յուսամբ թէ այս նոր խորհուր-
դը կարող պիտի լըլայ օգտակար ծառայութիւններ մա-
տուցանել քաղաքին՝ իւր ձեռքը ունենալով բաւական
եկամուտովը, յորմէ զրկուած էր առջի քաղաքապետա-
կան խորհուրդը :

Ներքաշարթի գիշեր և չորեքշաբթի ցորեկը սաստիկ
անձրևով ահաղին փոթորիկ մի տեղի ունեցաւ, որ փոք-
րիկ ընդհատութեամբ շարունակուելով շատ վնասներ
պատճառեց : Գոյլը՝ կատաղի հովիւն խոտիւտալ, որ հիւ-
սիսային արեւմտեան կողմէն, այն աստիճան ալեկոծ-
եալ էր, որ տնային կոհակները դէպ 'ի եղիւրդ յարձա-
կելով՝ նաւամատոյցները, ծովափանց վերայ կամ մօտ
գտնուած զանազան շինութիւնները քանդեց կամ մե-
ծապէս վնասեց : Կանաչապէս ալիքներուն կատաղութե-
նէն բողբոջութիւն նաւակներ և՛ քանի մը փոքրիկ նաւեր
որոնք բնաւտորաւ էին, դէպ 'ի ցամաքը լինալով խոր-
տակեցան : Քարափոյն (Կիւլ) կիսկատար շինութեանց
ևս ոչ ոտկաւ վնաս պատճառեց : Վերջապէս արտադր
կարգի փոթորիկ մըն էր, որուն նմանը քաղաքիս ամեն-
էն ծերունիները չեն յիշեր որ պատահած ըլլայ : Կը-
կարծուի թէ բոլոր միասը՝ 40,000 լիւսայի կը հասնի :

Պարագրաֆ քաղաքիս կազմով լուսաւորութիւնը
տակաւին չսկսաւ 'ի պատճառս նոր դժուարութեանց,
որոց երբ կարգադրելիք մարդ չգիտնէ : Բայց և այն-
պէս զիջելուան միտքովներ կը բաժնաւոր զգողութիւն
ները, որոնք պակաս չեն . թէպէտև ոստիկանութեան
վերաբերեալ մեծաշուք էր անոնք՝ Պէյը ամեն հարկաւոր
տնօրէնութիւնները 'ի գործ դրած է որպէսզի պահա-
պան դիմորդները ամենայն զոգուութեամբ և հսկողու-
թեամբ 'ի գործ դնեն իրենց ծառայութիւնը :

Քաղաքիս օսմանեան Պանրային վերաբերեալ մե-
տե Գրե. Լ. Պանրայինը՝ որ իւր պարկեզտ վարքովը,
արդարաւորութեամբ և ողորմած բնաւորութեամբ
պատկանելի եղած էր ամենուն առջև, այս շարժու իւր
մահականացը ընթացքը կընքէ 'ի հասակի 70 ամաց :

Օգոստոսական Սուլթանը համեմատ Օսմանիէ կար-
գին առաջին աստիճանին մէջ մէկ շքանշան շնորհելու ու-
տիկանութեան պաշտօնեայ վսեմա . Հիւանդ փաշային և
արտաքին գործոց պաշտօնաւորան խորհրդական (միւշ-
թիշար) վսեմա . Խալիլ-Պէյին, 'ի վարձատրութիւն ա-
նոյն մեծամեծ ծառայութեանցը՝ զոր կըմատուցանեն ահ-
րութեան, իւրաքանչիւր իւր ծանր պաշտօնին մէջ :

Մօսկա տը Լէսկիս կը ծանուցանէ թէ Սուլթանի
ջրանցքին մէջ Սերաբուսի փայլը յաջողեցաւ կոտր-
տել տալով բողբոջին ջնջել . ուստի ամենին մեծ նա-
ւերը արտօնութեամբ կրնան անցնիլ նոյն ջրանցքէն,
որուն խորութիւնը այժմ 24էն 26 ոտնաչափ է : Ի մա-
սին անցնելու տուրքին, շողեկները կը վճարեն զայն՝
իրենց պաշտօնական թօնելաթղթին վերայ, այսինքն ա-
ռանց 'ի հաշիւ դնելու միջոցովն ընծաւ տեղը :

Վսեմախոյ ջրանցքին բացուելը Մէքրէի ուխտագը-
նացութիւնը շատ դիւրացուց, որովհետև շողեկներով
ոգնակի ձիւտեք կրնան երթալ Միջերկրան ծովու նա-
ւահանգիստներէն : Այս օրերս Կ. Պօլսոյ մէջ բազմա-
թիւ տոնիկ ուխտագրեք շողեկաւ մը կը կարծեն, որ
մարդ զլուի 240 զուրու է նաւադէրժով ուղղակի ձիւտեք
պիտի կրթայ . ուսկից ալ մինչև Մէքրէ էլով կը կրթան
30 զուրուշ վճարելով :

Մասիս
Կ. Պօլսոյ կը գրեն թէ, նոյն մայրաքաղաքին Յու-
նաց ամենա. Պատրիարքը՝ ձիւտալով այն ազգական
եպիսկոպոսին խնդրոյն զիջանելով, օրթոքօք ամեն և
կեղեցիաց կոնդակ մի յուղարկել է, որով կը պատուիրէ
թէ այն տեղաւանիւր ուր բողբոջականները յատուկ գե-
րեզմանատուն չունին, եթէ անոնցմէ մէկը մեռնելու
ըլլայ, թոյլ տրուի յունաց գերեզմանատունը թաղել
իրենց մեռեալը : Յիշեալ կոնդակաւ հրաման կը տրուի
նաև օրթոքօք կըրնին որ, եթէ անդիւրական եկեղեց-
ւոյն պաշտօնականներ չգտնուին, ինքը կատարէ բողբոջ-
կան մեռելոյն թաղումը միևնոյն կրօնական հանգիստ
որ սովորաբար կըլլայ Յոյն մեռելոյ մը համար :

Սրբապետայ նախնայ թոյն մէջ Պ. Գ. Պու-
ղազարեան ստորագրութեամբ հրատարակեալ նամակին
թուականը՝ տպագրական սխալմամբ 1860 զրուրէն ո-

1870 պիտի լըլայ : Տարակոյս չունիմք թէ ընթերցողնե-
րը՝ յիշեալ գրութեան խնամքն, արդէն խնայած և ուղ-
ղած են նոյն սխալը :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Լիթիոնին այսօրուան արժէքը 252 զուրուշ է չէ-
քին, և այս գնով 20 կողովի չափ վաճառեցաւ : Բայց
երեմանց՝ վերոյիշեալ գինը իջնելու հակառակ է :
Բամպակը դիւրաւաճառ է . աղէկ տեսակները 690
զուրուշէն մինչև 615ի ծախուեցան :
Փալամուտը կուղուի միշտ, այս շաբթու 6000
փենցինար Լնդոնի տեսակ վաճառեցաւ 93էն 106
զուրուշի կենդինարը :

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԸ

ԴԵՂԱՅԱՏՔ ՀՈՒՆՈՒՆԻ

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԸ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սթրէս) շատ յոգնած ըլլալը
սակաւ ակտիւ մըն է և ջղայնութեան ամենապարզիկ շարժումը կամ դըր-
գը և զուրուշիւնը վստալի է յոյժ . վառն դի ուր գտնուելու անոր դե-
ղէ՝ — Միակ դեղը այս է . քիչ խմ գինի, գաբեղուր, և ուրե-
նց ըմբիւր . և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաւ ա-
նոնքմէ, և ամենին չիման . նմանապէս խաճիվ մի խմիր, և անոր
տեղ թեթեւ թեթեւ (չայ) դոճ եղիր : Կարելի եղածին չափ մա-
քաւ օր ծծէ, ամեն գիշեր իմ դեղահատերես երեք կամ չորս հատ
ճըլլէ շատ միս կեր և համամունք (սուլա) հեռի կեցիր : Եթէ
այս օգտակար կանոնները ճշգրտութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս,
միտքը շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ և
պիտի մեռնաս թէ ջրաց շարժումն ունեցար :

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԻՑ ԵՐԻՍԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ
թէ՛ կողմաւոր չափին աւելի ջնջելը կըլլան կամ բաւական չեն ըլ-
լար, թէ՛ բարը կամ աւագը երկկամանց կը համին կամ թէ՛ ու-
նոց մէջ ցուրտ կը գոյանան միջքին համապատասխանած մասը : Այս
ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հըրթուէի դեղահատե-
րը ամենուր տուելու հրահանգը համամաս և անոր պիտի լինի չը-
փել երկկամանց վարի կողմը անկողին մոտեցու ժամանակը : Այս
գործարանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ու-
րիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան :

ՍՏԱՐՈՒՄԻ ԵՐԻՍՈՒՆԸ

Որ և է դեղ մի չկրնար ստանալ զօրութիւնը նորոգել և
աղէկցնել զայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը որոնք անարեւ-
խառնութեան կամ վատթար կերակուրէ պատճառաւ բոլոր թեթե-
ւութեան ու կիւսնէն և կը համին 'ի լեարդ (ֆար-ճիլեր), ո-
րուն գործողութիւնը կը կարգադրեն . ջնջելու ստանալ ձգտանք
(սթրէս) դեղերու մէջ անմիջական յեղորոշութիւն մի ունի և լեարդ
ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ :

ԲՈՐԲՈՒՄԻՆ ԹՈՒՔԱՌԱՅԻՑ (սթրէս) ՀԱՅ ԵՒ
ՀԱՐԲՈՒՆԻՑ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութեանց
ամեն ակտիւ ակտիւ յաճախ կը պատահէ և երբեմն ակտիւ վստա-
գաւոր է : Անոց գործողութեանց անարդ ընթացքին աստիճանը
չանելու կրնայ միշտ կարգադրուել Հըրթուէի հաշակուր դեղա-
հատից միջոցաւ : Աստիճանով կը գործանեն արեան ուր և է առ-
ժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթեւցնեն ինքնու շնչառակե-
րը, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութեանը և կա-
րողութիւն կառան շնչառակն ու թորեալու գիւրութեամբ ու կա-
նախաւորապէս գործելու : Այս դեղահատերը՝ իրենց մարդկական
զօրութեամբ կը սրեն արեանը ամեն աղտոյնութիւններէ, և անի
կանախաւ կը գործանեն յեղորոշութեան (սթրէս) ընդդէմ ծեղա-
կան ակտիւ, շնչառութեան, և ուրիշ թորային տկարութեանց :

ՏԿԱՐԱՅԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԸ ԲԱՐԵԿԱՍԸ ԲԱՐԵԿԱՍԸ

Տկարութեան, թուրութեան և ջրացառութեան դեղերու
մէջ, որոնք ուր և է բնական կամ գերբնական շափաղանցութեան յա-
սառ եկած են, այս դեղահատից ալալով և նորոգել յեղորոշութե-
անը մեծապէս օգտակար է . քանի մարդոշութիւնը կը վերահա-
ստանէ, մարմնայն ամեն հիւանդութեանը կը կանխարգելի, ջրային
դրութիւնը կը ջրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարգարէ և զերգա-
պէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ :

Հըրթուէի դեղահատերը ամենին օգտակար դեղերն են հե-
տեալ հիւանդութեանց համար :

Շնչառութեան խնդիր,	Յօգացաւութիւն,	Թորացաւութիւն,
Մարմնային ակտիւ,	Տեսաւորութիւն,	Տեսաւորութիւն,
Խիթ (սթրէս),	Ջրողութիւն,	Միջադեղութիւն,
Հարկուր,	Անարողութիւն,	Բարբառմ,
Գոլորտի ակտիւ,	Գաւառի,	Ախտը ընդերաց,
Թանջ (սթրէս),	Բարակիւն սրտի,	Անկանոնութիւնը կա-
Խոլ ակտիւ,	Բար կամ խիճ միջա-	նոց,
Վերնորութիւն,	նոց,	Մորթային հիւանդու-
Լեարդի հիւանդութեանց,	Գլխացաւութիւն,	Թիւր,
Փողացաւ,	Ախտաւորութեան ակտիւ,	Խոցողութիւն :

Խմրողութեան տեղը լրացուցաւ,

Գ. Կ. Պ. Պալապալեան :